

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657:630*8

Ковбаса Т.А.,
аспірант кафедри обліку та оподаткування,
*Національний університету біоресурсів
і природокористування України*

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Ковбаса Т.А. Сутність та види звітності підприємств лісового господарства. У статті досліджено нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку та аналіз звітності підприємств лісового господарства, що диференціюється на внутрішню та зовнішню (фінансова, податкова, статистична та спеціальна звітність). Доведено, що вдосконалення системи звітності підприємств лісової галузі – одне з нагальних завдань, вирішити яке можливо за рахунок ефективного використання інформаційного забезпечення, що формується на основі облікових даних усіх видів звітності, узагальнених за допомогою програмного забезпечення, методів аналізу та нормативно-правового регулювання.

Ключові слова: нормативно-правове регулювання, лісові господарства, звітність, інформаційне забезпечення, виробничо-фінансова діяльність.

Ковбаса Т.А. Сущность и виды отчетности предприятий лесного хозяйства. В статье исследованы нормативно-правовое обеспечение бухгалтерского учета и анализ отчетности предприятий лесного хозяйства, что дифференцируется на внутреннюю и внешнюю (финансовая, налоговая, статистическая и специальная отчетность). Доказано, что усовершенствование системы отчетности предприятий лесной отрасли – одна из насущных задач, решить которую возможно за счет эффективного использования информационного обеспечения, формирующегося на основе учетных данных всех видов отчетности, обобщенных с помощью программного обеспечения, методов анализа и нормативно-правового регулирования.

Ключевые слова: нормативно-правовое регулирование, лесные хозяйства, отчетность, информационное обеспечение, производственно-финансовая деятельность.

Kovbasa T.A. The essence and types of reporting of forest enterprises. The article analyzes the legal and regulatory framework of accounting and analysis of forestry enterprises' reporting, which is differentiated into internal and external (financial, tax, statistical and special reporting). Improving the reporting system of forest enterprises is one of the pressing tasks that can be solved through the effective use of information support, which is formed on the basis of accounting data of all types of reporting software-aggregated, analysis methods and regulatory regulation.

Key words: legal regulation, forestry, reporting, information provision, production and financial activity.

Постановка проблеми. Ліси України є невід'ємною складовою частиною національного багатства, джерелом цінної промислової сировини та засобом забезпечення стабільності довкілля. Адаптація до ринкових умов господарювання на тлі загострення проблем охорони навколишнього природного середовища та погіршення екологічного стану в країні зумовлюють необхідність пошуку шляхів удосконалення господарського механізму лісової галузі, одним з яких є забезпечення ефективної систем обліку та звітності підприємств лісової галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі еколого-економічні питання діяльності лісогосподарських підприємств висвітлено в наукових працях П.В. Васильєва, І.В. Вороніна, А.М. Єдошина, С.А. Генсірука, І.М. Синякевича, Ю.Ю. Туниці, І.В. Туркевича, О.І. Фурдичка, П. Пірса, Р.В. Вільямса. Особливості теоретичних та методичних положень бухгалтерського обліку розглянуто у дослідженнях В.Д. Гоцуляка, В.К. Савчука, Н.С. Котляревської, О.В. Шавурської, Л.М. Пелиньо, В.О. Озерана, М.Ю. Чік. Разом із тим потребують поглиблення

та доповнення багато питань щодо організації системи звітності лісогосподарських підприємств, підвищення якості облікового інформаційного забезпечення для ефективного відтворення і відновлення лісоресурсної бази, забезпечення конкурентоспроможності продукції і послуг та прийняття управлінських рішень підприємствами лісової галузі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку та аналіз звітності підприємств лісового господарства.

Виклад основного матеріалу. Лісогосподарські підприємства забезпечують не тільки потреби суспільства й економіки в деревині та іншій цінній продукції, а й збереження та посилення захисних властивостей лісів, підвищення їх якісного складу та продуктивності, охорону, захист, відтворення та розведення нових лісів на основі комплексної механізації, наукових досягнень і передового досвіду у цій галузі. Ефективність господарювання підприємств лісової галузі залежить від багатьох факторів, зокрема економічних, екологічних, правових, організаційних. Проте однією з найважливіших передумов їх успішного функціонування є формування науково обґрунтованої системи обліку та звітності, враховуючи нормативно-правове забезпечення, специфіку діяльності лісових господарств.

Зростання якості інформаційного забезпечення відбувається згідно з новими вимогами управлінської діяльності, які визначаються ускладненням господарських процесів під час здійснення розширеного відтворення, при цьому першочергову увагу приділяється не тільки обсягу інформації, а й її якості, вимоги до якої ще більше посилюються. Завдяки належному інформаційному забезпеченню запитів управління на відповідних рівнях його ієрархії досягається значний приріст економічної ефективності управлінських рішень. Роль інформаційного забезпечення управлінської діяльності з розвитком суспільного виробництва, як зазначає П.Я. Хомин, значно зростає [1, с. 8]. Цей процес не оминув і системи управління підприємствами лісового господарства. Зростання значення інформаційного забезпечення, невід'ємним складником якого є звітність, зумовлює потребу в її вдосконаленні для створення такої інформаційної системи, яка б задовольняла потреби управління як на мікрорівні (безпосередньо на лісогосподарських підприємствах), так і на макрорівні (тобто в системі управління лісовою галуззю) [2].

Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який здійснюється підприємством. Фінансова, податкова, статистична та інші види звіт-

ності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку діяльності підприємств лісового господарства регламентується нормативними документами на різних рівнях нормативно-правового регулювання (рис. 1).

Звітність підприємств лісового господарства – це система показників, що відображає та характеризує їхню діяльність за певний період, узагальнюючи облікові дані (рис. 2). Звітність підприємства можна диференціювати на внутрішню та зовнішню, беручи до уваги призначення та характер інформації, яка в ній наводиться. До зовнішньої належить фінансова, податкова, статистична та спеціальна звітність.

Метою фінансової звітності є надання всім потенційним користувачам необхідної інформації про фінансовий стан підприємства та його зміни, результати господарської діяльності, ефективність управління. Незважаючи на значення фінансової інформації у забезпеченні потреб користувачів, вона не в змозі повністю їх задовольнити. Порядок складання фінансової звітності регламентується П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та П(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами», що визначають методологічні засади формування інформації про доходи, витрати, фінансові результати, активи і зобов'язання звітних сегментів та її розкриття у фінансовій звітності, підприємства, в господарській діяльності яких можна виділити додаток за сегментами, мають право на ведення фінансової звітності за сегментами.

Податкова, статистична та спеціальна звітність складається із принципів превалювання юридичної форми над економічним змістом, а фінансова – із дотриманням принципу превалювання економічного змісту над юридичною формою, оскільки, як зазначає Т. Кучеренко, повинна забезпечити релевантність інформації щодо можливостей підприємства генерувати економічні вигоди в умовах реального ринкового середовища [5, с. 23].

Статистична звітність – це звітність, яку складають усі суб'єкти господарювання й яка надає інформацію органам державної статистики для оцінки стану і розвитку економіки держави, планування макроекономічних показників і характеризує масові явища та процеси, що відбуваються як в економіці, так і в соціально-культурній сфері життя.

Основними формами статистичного спостереження на підприємствах лісового господарства є форма №1-підприємництво «Звіт про основні показники діяльності підприємства», та форма 3-ЛП «Звіт про господарську діяльність».

Рис. 1. Рівні нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку підприємств лісової галузі

Джерело: складено за [3]

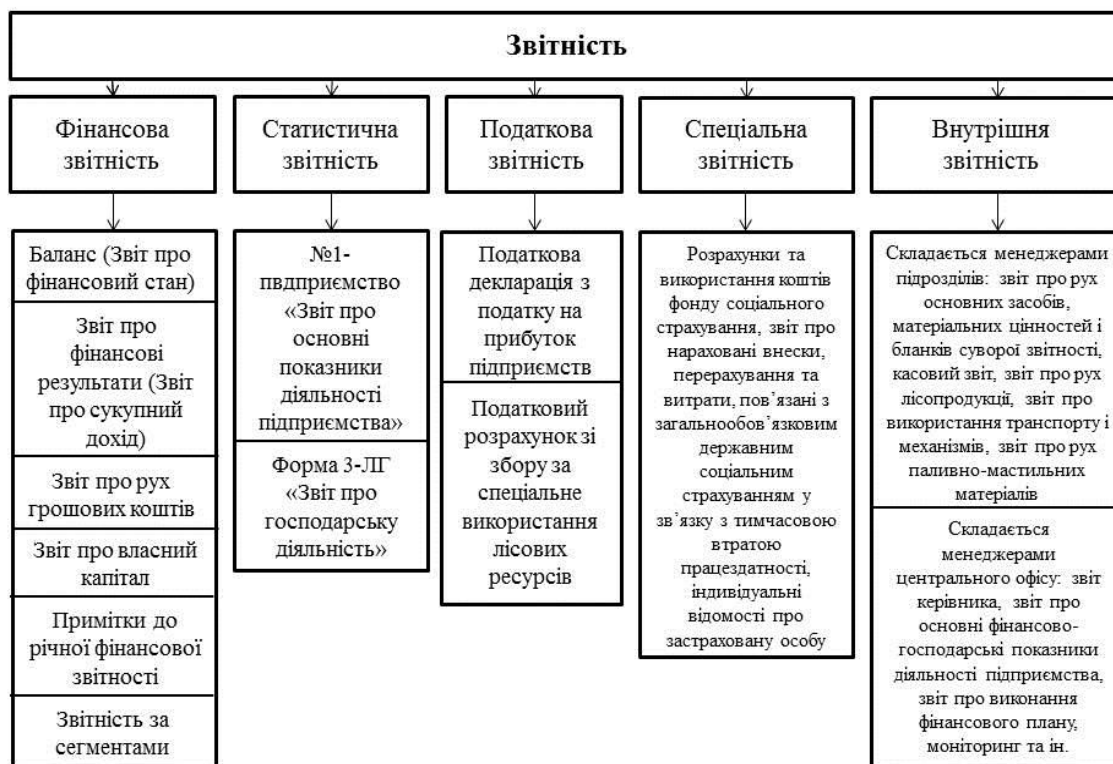

Рис. 2. Види звітності підприємств лісового господарства

Джерело: узагальнено автором на основі [2; 4]

Податкова звітність являє собою сукупність дій платника податків (або особи, що його представляє) і податкового органу зі складання, ведення і здачі документів установленної форми, що містять відомості про результати діяльності платника податку, його майнове становище і фіксують процес обчислення податку, а також суму, що підлягає сплаті до бюджету [6]. Основними формами податкової звітності, де розкривається інформація про готову лісову продукцію, є Податкова декларація з податку на прибуток підприємств та Податковий розрахунок зі збору за спеціальне використання лісових ресурсів. Порядок складання податкової звітності регламентується Податковим кодексом України. Призначення податкової та статистичної звітності полягає не тільки у вчасному та достовірному оповіщенні відповідних державних органів про нарахування та сплату податків, внесків і зборів, а й у доповненні даних, зафіксованих у фінансових звітах.

У ринкових умовах господарювання зростає роль внутрішньої звітності, яка формулює систему звітності відповідно до потреб менеджменту, враховуючи специфічні риси господарювання. Під час формування системи внутрішньої звітності потрібно враховувати такі концептуальні положення: 1) інформація у звітах повинна бути достовірною і представлена у зручній для користувача формі (у вигляді таблиць, діаграм, схем); 2) містити не тільки фактичні дані, а й планові або нормативні, що дає змогу приймати рішення щодо дотримання норм, нормативів, виконання планових завдань, виявляти причини відхилень і винних; 3) кількість звітів повинна бути не меншою від кількості структурних підрозділів і служб підприємства; 4) під час розроблення показників внутрішньої звітності необхідно враховувати конкретні завдання кожного структурного підрозділу та служби підприємства, їх технологічні й організаційні відмінності; 5) періодичність складання звітів залежить від інтенсивності господарських процесів, терміну актуальності інформації, поданої в них і встановлюється керівником облікової служби та менеджерами різних ієрархічних рівнів; 6) форма та зміст звітів зумовлені потребами менеджменту, для задоволення яких вони складаються, і потребують періодичного перегляду у зв'язку зі зміною умов господарювання; 7) ступінь деталізації інформації, наведеної у внутрішньому звіті, повинен зменшуватися зі зростанням ієрархічного рівня менеджера, якому він призначений: менеджерам нижчих рівнів потрібна детальніша інформація, ніж менеджерам вищих рівнів; 8) раціональна організація обліку на підприємствах на основі повної його автоматизації, що є запорукою успішного виконання завдання з формування якісної та оперативної звітності [2].

Вивчення практичної діяльності підприємств лісової галузі дало змогу зробити висновок, що внутрішню звітність складають менеджери структурних підрозділів (лісництв, лісопилно-деревобробних цехів, нижніх складів, автотранспортних майстерень), а також менеджери центрального офісу (головний бухгалтер, головний економіст, головний інженер, головний лісничий) щодо важливих обліково-аналітичних об'єктів (виробнича собівартість продукції, робіт, послуг; адміністративні витрати, витрати на збут, результати операційної діяльності лісгоспів). Проте форми внутрішньої звітності лісгосподарських підприємств, майже не змінювалися з часів командно-адміністративної економіки.

У підручнику Ф.Ф. Бутинця «Бухгалтерський управлінський облік» внутрішня бухгалтерська звітність трактується як звітність, яка складається бухгалтером-аналітиком і подається як керівництву підприємства, так і менеджерам всіх рівнів управління [7, с. 418], а управлінська – як звітність, яка складається управлінцями різних рівнів і містить оцінку результатів діяльності та прогнозні напрями розвитку [7, с. 423]. На основі цих тверджень можна зробити висновок, що управлінська звітність має вищий ступінь значимості для менеджерів, оскільки має не статичний (як внутрішня бухгалтерська звітність), а динамічний характер. Проте в сучасних умовах господарювання зі значним проривом у технічному забезпеченні обліковців зростають і вимоги до них. Тепер вони не тільки повинні вміти аналізувати показники та господарські ситуації, тобто виконувати функції аналітиків, а й на основі результатів аналізу спрогнозувати можливі результати діяльності підприємства та проінформувати про це керівництво. Таким чином, в умовах інформатизації, глобалізації та інтенсифікації господарських процесів бухгалтер-аналітики перетворилися на менеджерів з обліку, які поряд із менеджерами інших служб здійснюють реальне управління діяльністю підприємства. Отже, внутрішня бухгалтерська звітність трансформується в управлінську. Оскільки призначення внутрішньої й управлінської звітності однакове – забезпечення керівного персоналу підприємства інформацією, необхідною для ефективного управління діяльністю підприємства, то між ними зникає різниця, тому ці терміни правомірно вживати як синоніми. Інформація, подана у внутрішній звітності, повинна надавати можливість керівникам приймати обґрунтовані управлінські рішення для вирішення не тільки поточних питань виробничо-фінансової діяльності підприємств, а й питань, розрахованих на перспективу.

Висновки. Отже, звітність посідає особливе місце в управлінні підприємством, тому що є основним джерелом інформації про стан виробничо-фінансової діяльності, на основі якої приймають управлінські рішення як внутрішні, так і зовнішні користувачі інформації. Звітність лісогосподарських підприємств потребує поліпшення організації збору та обробки облікової інформації, оскільки її дані часто запізнілі та мають низький рівень значимості для менеджерів. Доведено, що для підприємств лісової галузі постає потреба у проведенні заходів із прискорення їхньої адаптації до умов ринку, у цьому

контексті вдосконалення системи звітності підприємств лісової галузі – одне з нагальних завдань, вирішити яке можливо за рахунок ефективного використання інформаційного забезпечення, що формується на основі облікових даних усіх видів звітності, узагальнених за допомогою програмного забезпечення, методів аналізу та нормативно-правового регулювання для прийняття управлінських рішень та здійснення оцінки результатів діяльності з метою прогнозування напрямів розвитку.

Список використаних джерел:

1. Хомин П.Я. Внутрішня, статистична, фінансова й податкова звітність на підприємстві : [монографія] / П.Я. Хомин. – Тернопіль : Тайп, 2002. – 159 с.
2. Олійничук О.І. Витрати, доходи та прибуток у системах обліку й аналізу лісогосподарських підприємств : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.09 / О.І. Олійничук. – Тернопіль : ТНЕУ, 2011. – 254 с.
3. Шавурська О.В. Нормативно-правове регулювання лісових ресурсів / О.В. Шавурська // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 4(62). – С. 261–265.
4. Микитин Л.З. Розкриття інформації про готову продукцію підприємств лісового господарства у фінансовій, статистичній та податковій звітності / Л.З. Микитин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/21_TSN_2015/Economics/7_196876.doc.htm.
5. Кучеренко Т. Фінансова звітність як складова економічних наук / Т. Кучеренко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 9. – С. 21–29.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік : [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / Ф.Ф. Бутинець та ін. – Житомир : Рута, 2005. – 480 с.